

Aftale om hurtigere og mere effektiv udbygning af elnettet

Aftale om netfremskyndelsesområder og opfølgning på delanbefalinger fra NEKST-arbejdsgruppen om hurtigere udbygning af elnettet

20. december 2024

Stemmeaftale mellem

Regeringen (Socialdemokratiet, Venstre og Moderaterne), Socialistisk Folkeparti, Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti, Enhedslisten, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre

Partierne bag denne aftale ønsker et grønnere Danmark, hvor vi erstatter olie, kul og gas med grøn strøm. Vi ved, at skal vi lykkes, kræver det et stærkere og markant mere udbygget elnet end i dag. Man kan ikke gå ind for den grønne omstilling uden at tage ansvar for fremtidens elnet. Elnettet er det, der skal binde den grønne omstilling sammen - fra produktion til forbrug. Derfor er det nødvendigt og ansvarligt, at vi nu gennemfører initiativer, der sikrer, at vi kan udbygge elnettet hurtigere end i dag. Så vindmøllen hurtigere kan blive tilsluttet elnettet. Og så vi har et elnet, der kan dække behovet. Det er aftalepartiernes hensigt, at denne aftale både kan sikre en hurtigere udbygning af elnettet, og at det sker på en måde, hvor de berørte borgere kan få en hurtigere afklaring og mere ensartede rettigheder.

Netudbygning er tidskrævende og udfordret af kapacitets- og prispres i bygge- og anlægssektoren. Udbygningen er derfor stærkt afhængig af effektive anlægsprocesser og en koordineret myndighedsbehandling. NEKST-arbejdsgruppen *Hurtigere udbygning af elnettet* blev på den baggrund etableret i november 2023 med aktører fra bl.a. netvirksomhederne, store netkunder, kommuner, Forbrugerrådet TÆNK samt Danmarks Naturfredningsforening. Arbejdsgruppens formål har været at identificere og fjerne barrierer for at sikre en hurtigere og mere effektiv udbygning af elnettet. Arbejdsgruppen har i august 2024 offentliggjort deres første ni delbefalinger, og aftaleparterne er med denne aftale enige om at gøre fire af delbefalingerne til virkelighed.

Udbygningsplaner for elnettet

Partierne noterer sig, at Energinet med selskabets langsigtede udviklingsplan (LUP) hvert andet år laver en udbygningsplan for transmissionsnettet, der bl.a. beskriver den strategiske retning for, hvordan Energinet forventer at udvikle transmissionssystemerne for el frem mod 2050. Den langsigtede udviklingsplan giver et samlet overblik over og transparens ift. udviklingsbehovene for transmissionssystemerne på kort og lang sigt samt planlagte og mulige løsninger. Partierne noterer sig endvidere, at Energinet med den seneste plan fra 2024 alene frem mod 2030 ser behov for at bygge ca. 2.700 km elnet. Derudover forventer Energinet, at der skal etableres yderligere 3.000-4.000 km elnet frem mod 2050. Energinet er begyndt at anlægge en proaktiv tilgang, hvor projekter efter en konkret behovs- og risikoanalyse kan dimensioneres til også at rumme mulige fremtidige udviklingspotentialer.

For at analysere fremtidens behov er Energinet i tæt dialog med bl.a. kommuner, netvirksomheder, elproducenter og elforbrugere. Partierne lægger vægt på, at tidlig og gensidig dialog med interessenter udgør en vigtig hjørnesteen ift. at sikre en robust behovsvurdering og rettidig udbygning og forstærkning af transmissionssystemerne.

Partierne noterer sig samtidig, at netvirksomheder hvert andet år skal udarbejde netudviklingsplaner, der skal skabe gennemsigtighed for markedsaktører mv. om fremtidig udvikling og behov i eldistributionsnettet.

Kommende udbygningsprojekter er store af omfang og vil være synlige i landskabet og der vil komme flere luftledninger, elmast og transformestationer i det danske landskab. Partierne noterer sig, at Energinet lægger elforbindelser i jorden, bl.a. for at mindske borgergener, når det er teknisk muligt i overensstemmelse med de politiske retningslinjer fastsat i *Tillægsaftale om kabellægning til PSO-aftalen* af 23. oktober 2020. Jf. aftalen skal partierne i 2025 tage stilling til, om der skal gennemføres mere kabellægning af eksisterende 132-150 kV-luftledninger.

Udbygningsprojekter kan fremskyndes

Aftalepartierne ønsker at fremskynde udbygningen af elnettet og bakker op om implementering af optimerede planlægnings- og myndighedsprocesser for udbygningen ved at udpege tre fremskyndelsesområder for elinfrastruktur, som er gjort muligt med partiernes opbakning til implementering af VEIII-direktivet.

Fremskyndelsesområder har til formål at sikre enklere og hurtigere tilladelsesprocesser for elinfrastruktur bl.a. ved at undtage elinfrastrukturprojekter i fremskyndelsesområder fra en miljøkonsekvensvurdering (VVM). Forventningen er, at fremskyndelsesområderne kan understøtte, at etableringsfasen reduceres. Partierne lægger vægt på, at gældende natur- og miljøret skal overholdes. Med den strategiske miljøvurdering (SMV) vil der blive fastsat afbødende regler for at beskytte naturen og miljøet, ligesom Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø vil screene de konkrete projekter for væsentlige uforudsete skadelige konsekvenser for natur og miljø.

Aftalepartierne bakker op om, at klima-, energi- og forsyningsministeren på baggrund af Energinets LUP udpeger følgende udbygningsprojekter til netfremskyndelsesområder ved bekendtgørelse, og at ministeren for byer og landdistrikter tilvejebringer plangrundlaget ved udstedelse af landsplandirektiv, jf. figur 1:

1. Nyt Elnet Aarhus-Aabenraa
2. Ny Netstruktur Nordjylland
3. Nyt Elnet Sydsjælland, Lolland & Falster Etape 2

Fremskyndelsesområderne vil være grundlag for Energinets tre største kommende projekter for udbygning af eltransmissionsnettet. Der er tale om projekter, som går på tværs af flere kommuner og omfatter betydelige strækninger med bl.a. nye højspændingsmaster og luftledninger samt højspændingsstationer. Projekterne er nødvendige for at kunne indpasse VE i elsystemet og vil kunne muliggøre fremtidige områder til fremskyndelse af VE-anlæg. Etableringen af plangrundlaget for de tre projekter ved landsplandirektiv erstatter den kommunale planlægning. Fremskyndelsesområdernes enklere og hurtigere tilladelsesprocesser vil forventeligt indebære, at projekterne kan etableres 1-3 år hurtigere end ved almindelige processer.

Hensynet til en hurtigere proces ændrer ikke ved behovet for borgerinddragelse. Borgerne vil fortsat blive inddraget i projekterne gennem borgermøder og høringer i forbindelse med miljø- og planprocesser ligesom bekendtgørelser, der udmønter reglerne for fremskyndelsesområder for elinfrastruktur, vil blive sendt i offentlig høring.

Figur 1
De tre fremskynelsesområder

Anm.: Linjestrækningerne er illustrative.
Kilde: Energinet (kort).

Hurtigere arealerhvervelse og styrkede borgerrettigheder

Ved udbygning af elnettet er der i dag flere krav til Energinet, end det er tilfældet ved øvrige offentlige infrastrukturprojekter såsom veje, jernbaner og gasnet. Derfor har NEKST-arbejdsgruppen *Hurtigere udbygning af elnettet* foreslået at ensarte processerne for ekspropriation på tværs af offentlige infrastrukturprojekter ifm. deres delanbefalinger fra august 2024. Aftalepartierne ønsker at følge op på delanbefalinger og bidrage til at afkorte myndighedsprocesserne på en måde, der både reducerer tidsforbruget i nye infrastrukturprojekter og styrker særligt berørte borgeres rettigheder.

Aftalepartierne er enige om, at:

- Ligestille muligheder for ekspropriation til eltransmissionsprojekter, så de svarer til andre offentlige infrastrukturprojekter.
- Sikre hurtigere afklaring for særligt berørte borgere og ensartet klageadgang for naboer.
- Sikre hjemmel til ekspropriation til tidlig sikring af erstatningsnatur.

- Indføre opmærksomhedszoner for distributionsnettets større transformerstationer (hovedstationer).

Ligestilling af muligheder for ekspropriation til eltransmissionsprojekter

Elinfrastrukturprojekter strækker sig typisk over mange matrikler og placeringen beror på mange afvejninger; fx miljøhensyn, tekniske hensyn og borgerhensyn, der besluttes ved etablering af plangrundlag. Aftalepartierne er enige om, at rammerne for arealerhvervelse til eltransmissionsprojekter i højere grad skal ligne dem, som gælder ved udbygning af fx gasnettet, og at processerne derfor tilpasses. Energinet skal fremover hurtigere kunne foretage ekspropriation til elinfrastruktur uden først at forsøge at indgå en frivillig aftale, som praksis er i dag.

Ændringen vil også forenkle og forkorte processen for borgerne. Med tiltaget vil berørte lods ejere således få en mere ensartet, hurtigere og gennemskuelig proces, hvor en uvildig instans træffer afgørelse om indgrebet og erstatningen som ved andre offentlige infrastrukturprojekter, der involverer ekspropriation. Borgerne vil ligeledes fortsat blive inddraget gennem borgermøder og høringer i forbindelse med miljø- og planprocesser og ved høring af hver enkelt lodsejer i forbindelse med ekspropriationsprocessen.

Aftalepartierne noterer sig, at tiltaget udmøntes ved, at Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet overtager opgaven med at træffe afgørelse om Energinets og netvirksomhedernes ekspropriationsager fra Erhvervsministeriet, således at denne afgørelse samordnes, for så vidt angår transmissionsnettet, med Klima-, Energi- og Forsyningsministeriets generelle proces for godkendelse af Energinets projekter.

Hurtigere afklaring for særligt berørte borgere og ensartet klageadgang for naboer

Aftalepartierne lægger vægt på, at udbygning af elnettet stadig skal ske under hensyntagen til de berørte borgere. Derfor er partierne enige om at give Energinet og netvirksomhederne mulighed for at fremrykke ekspropriation for særligt berørte borgere, hvis borgerne selv ønsker det. Tiltaget skal sikre særligt berørte borgere hurtig afklaring om ekspropriation eller overdragelse på ekspropriationslignende vilkår af hele deres ejendom, som det er muligt i forbindelse med vej- og jernbaneanlæg (såkaldt fremrykket overtagelse). Derudover er aftalepartierne enige om at skabe hjemmel til, at alle naboer til Energinets og elnetvirksomhedernes kommende elinfrastrukturprojekter på eller over 50kV får ret til at få prøvet deres naboretlige erstatningsspørgsmål ved en administrativ instans, uanset om anlægsgrunden er erhvervet ved ekspropriation eller frivillige aftale.

Hjemmel til ekspropriation til tidlig sikring af erstatningsnatur

Aftalepartierne understreger, at udbygningen af elnettet stadig skal tage hensyn til natur og miljø. Derfor er partierne enige om, at Energinet skal kunne ekspropriere til udlæg/arealerhvervelse til erstatningsnatur ifm. Energinets elinfrastrukturprojekter, ligesom det er muligt i vej- og jernbaneloven. Ekspropriative indgreb skal være proportionale med det formål, indgrebet skal opfylde. Der lægges derfor vægt på, at Energinet ikke eksproprierer boliger for at etablere erstatningsnatur, af hensyn til at sikre balance mellem natur, netudbygning og borgernes rettigheder.

Opmærksomhedszoner for distributionsnettets større transformerstationer

Den grønne omstilling, med nye elproducenter som fx solcelleparker og nye forbrugere som fx elbil-ladeparker og elektrificering af fjernvarmen betyder en kraftige acceleration af antallet af

energiprojekter, som skal tilsluttes elnettet. Derfor skal der bygges mange nye ledningsanlæg til og fra elnettets transformerstationer. Samtidig skal stationerne udvides løbende for at håndtere de stigende mængder strøm. Der er derfor ofte brug for dele af det fysiske areal umiddelbart rundt om stationerne til udbygningen. *Klimaaf tale om mere grøn energi fra sol og vind på land 2023* af 12. december 2023 understøtter, at der etableres opmærksomhedszoner for Energinets transformerstationer. Aftalekredsen vil i forlængelse heraf muliggøre, at opmærksomhedszoner for distributionsnettets større transformerstationer (de såkaldte hovedstationer) i landzone på 50 kV og op visualiseres på Plandata.dk. Dette skal understøtte, at der langsigtet kan være plads til at udvide stationerne, samtidig med at øvrige anlægsprojekter i nærområdet fortsat kan planlægges i dialog med Energinet og netvirksomhederne.

Aftalens karakter

Parterne er enige om, at aftalen har karakter af en stemmeaftale. Aftalepartierne forpligter sig til at stemme for de lovforslag og bevillingsmæssige hjemler, der udmønter aftalens indhold. Aftalepartierne står frit, når den nødvendige lovgivning er vedtaget.